

В. В. Медведєв // Екологія України, 2002. – № 7-8. – С. 8-10.

Соловей Ірина

здобувач

Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА У ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ресурсний потенціал будь-якої галузі рослинництва, у тому числі зернового господарства у кожному регіоні та країні загалом включає наступні складові: земельно-кліматичні; матеріально-агротехнічні, трудові, організаційно-економічні; фінансові тощо. Забезпечення потреби саме у вище вказаних ресурсах сприяє розширеному відтворенню, підвищенню економічної ефективності функціонування як окремих галузей, так і підприємства загалом.

За біопродуктивним потенціалом земельного фонду Тернопільська область належить до провідних регіонів України. Загальна земельна площа Тернопільської області за останні роки займає 1382.4 тис. га, з них: 14,6% – це ліси та лісовкриті площі; 1,4% – землі під водою; 4,6% – землі під забудовою; 3,7% – інші землі.

В області виявлено тенденцію до зменшення сільськогосподарських угідь, що обумовлено зростанням кількості земель під забудовою, будівництвом доріг та інших інфраструктурних частин земельної території. Така тенденція щодо зменшення обсягу сільськогосподарських угідь обумовлює управлінський апарат, спеціалістів та працівників сільського господарства бережно ставитись до землі, ефективно її використовувати та примножувати родючість ґрунтів у кожному регіоні України.

На економічну ефективність виробництва зернових культур вагомий вплив здійснюють якісні показники земельних угідь, зокрема: вміст гумусу, агрохімічна характеристика ґрунтів та інші показники.

Дослідження показали, що обсяг ріллі, середньозважений вміст гумусу, агрохімічна оцінка ґрунтів та природний ресурс родючості основних зернових культур мають суттєву диференціацію за адміністративними районами Тернопільської області.

Найбільший обсяг орних земель мають наступні райони: Гусятинський, Тербовлянський, Підволочиський, Зборівський, Збаразький і Чортківський – відповідно 79,5-59,3 тис. га. Найменший обсяг ріллі зосереджено у Монастирському (23,4 тис. га), Бережанському (23,9 тис. га) і Підгаєцькому (27,7 тис. га), що в 3,3-2,2 рази менше, порівняно із найбільшим обсягом орних

земель.

Найбільший вміст гумусу мають орні землі наступних районів: Підволочиського, Терехівського, Тернопільського, Козівського, Зборівського, Лановецького, Гусятинського, Буцацького і Збарзького – відповідно 3,86-3,10%.

Найвищий середньозважений вміст гумусу у ріллі (3,86%) мають підприємства Підволочиського району, там була і найвища ресурсна (природна) родючість зернових культур 20,9 ц/га, у т.ч.: озимої пшениці – 18,9 ц/га; ячменю – 17,9 ц/га; гречки – 8,24 ц/га [1].

Значну роль у підвищенні урожайності зернових культур та боротьбі з бур'янами, шкідниками й хворобами відіграє такий агротехнічний захід як структура посівних площ.

Досліджено, що у структурі посівних площ сільськогосподарських підприємств досить велику частку займали зернові та зернобобові культури. Так, наприклад, упродовж 2000-2015 рр. частка зернових і зернобобових становила відповідно 70,7-66,1 %, що на 16-21 % перевищує допустиму частку рекомендованої структури. Особливо збільшено частку посівів пшениці, ячменю, кукурудзи на зерно [3].

Слід зазначити, що надмірні посіви зернових культур (пшениця, ячмінь, кукурудза на зерно) обумовлюють порушення агротехнічних вимог щодо принципів організації структури посівних площ сільськогосподарських культур. На місцях у більшості підприємств зернові культури розміщують після зернових, а це призводить до зменшення їх урожайності, збільшення шкідників і хвороб, в результаті гальмується економічна ефективність розвитку галузі зернового господарства.

Варто зазначити, що процес виробництва зерна тісно пов'язаний із функціонуванням двох основних чинників, а саме – робочої сили та засобів виробництва. Тому забезпечення потреби підприємств у основних засобах виробництва здійснює вагомий вплив на виконання комплексу робіт, пов'язаних із виробництвом і збутом зерна у встановлені терміни зменшенням витрат вже готової продукції.

Ретроспективний аналіз показав, що виробництво зерна у Тернопільській області здійснюють підприємства з різними розмірами як посівних площ всього, так і посівних площ зернових культур зокрема.

Однак найбільші обсяги виробництва зерна і найвищу урожайність зернових культур, як свідчить статистика, досягли великі підприємства [3].

Важливою складовою поліпшення ресурсного потенціалу зернового господарства Тернопільської області є внесення мінеральних і органічних добрив.

Найменше вносили мінеральних добрив під культури упродовж 2000-2010 рр. За ці роки в сільськогосподарських підприємствах була найменша урожайність зернових і зернобобових культур.

Варто зазначити, що упродовж 2011-2015 рр. відбувалася тенденція щодо збільшення обсягів внесення мінеральних добрив, що сприяло підвищенню урожайності усіх зернових і зернобобових культур, водночас потребує поліпшення структура внесення мінеральних добрив під зернові культури. Так, наприклад, особливо недостатньо вносили калійні та фосфатні добрива, що у три рази менше від потреби.

Важливу роль у формуванні ресурсного потенціалу сільського господарства як регіону, так і країни загалом відіграють трудові ресурси, які здійснюють виробництво продукції, обслуговують і ремонтують технічні засоби.

Слід зауважити, що у підприємствах Тернопільської області відбувається чітка тенденція щодо зменшення чисельності зайнятих і найманих працівників в аграрному секторі. Кількість найманих працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві зменшилась із 99,5 тис. осіб у 2000 р. До 14,1 тис. осіб у 2015 р., або у 7,1 рази [3]. Таке різке зменшення працівників обумовлено надмірною концентрацією сільськогосподарського виробництва, тобто створенням агрохолдингів, які орендують більшість земельних ділянок господарств населення.

Таким чином зернове господарство Тернопільської області має недостатній рівень забезпеченості технічними засобами, що негативно впливає на термін збирання врожаю, сприяє допущенню його втрат. Водночас усі категорії господарств за останні роки суттєво збільшили виробництво зерна, його обсяг в середньому за 2011-2015 р.р. досягнув 2320 тис. т, що відповідно у 1,6-2 рази більше, порівняно із 1990 роком.

Список використаних джерел

1. Брошак, І. С. Моніторинг, шляхи покращення родючості та екологічної безпеки ґрунтів Тернопільської області: монографія [Текст] / І. С. Брошак, Р. Б. Гевко, С. С. Никеруй та ін. – Тернопіль : «Економічна думка», 2013. – 160 с.
2. Олійник, О. В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку зерна [Текст] : монографія / О. В. Олійник, В. Й. Шиян, В. В. Олійник. – Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – Харків : ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 2011. – 227 с.
3. Сільське господарство Тернопільської області за 2014 рік: статистичний збірник [Текст] / За ред. Т.М. Гришук. – Тернопіль. – 2015. – 228 с.
4. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2015 р. [Текст]. – Тернопіль : Головне управління статистики у Тернопільській області, 2016. – 421 с.

